

Lietuvių kalbos žargono daiktavardžiai su slaviškėmis priesagomis: skoliniai ir hibridai

Robertas Kudirka

Vilniaus universitetas Kauno fakultetas

Muitinės g. 8, LT-44280

robertas.kudirka@knf.vu.lt

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1781-0478>

Moksliniai interesai: leksikologija, leksikografija, morfologija.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami 200 lietuvių kalbos žargono daiktavardžių su trimis dažniausiomis slaviškėmis priesagomis *-ka*, *-ké* (rus. *-ka*, lenk. *-ka*); *-akas* (rus. *-ак*, lenk. *-ak*), *-iakas* (rus. *-як*); *-ščikas*, *-čikas* (rus. *-щик*, *-чик*). Žargone daugiausiai daiktavardžių su priesagomis *-ké*, *-ka*. Dalis skolinių su šia priesaga yra priesaginės univerbacijos rezultatas, rusų kalboje univerbai dažniausiai yra prastakalbės žodžiai, žargonybės. Antroje vietoje pagal dažnumą yra skoliniai su priesagomis *-akas*, *-iakas*: dažniausiai šie daiktavardžiai yra žargonybės rusų kalboje. Su priesagomis *-akas*, *-iakas* pasidaroma daug hibridinių lietuvių kalbos žargoninių. Trečioje vietoje pagal dažnumą yra daiktavardžiai su priesagomis *-ščikas*, *-čikas*, žargone labiau yra paplitę žodžiai su *-ščikas*; priesaga *-čikas* retesnė, bet žargone neretai vartojamos abi formos pagrečiui kaip sinonimai. Taip pat pasidaroma nedaug pseudoskolinių su rusų kalbos šaknimis ir priesagomis *-ščikas*, *-čikas* bei hibridinių darinių.

Raktažodžiai: skoliniai, hibridai, daiktavardžiai, žargonas, priesaginė univerbacija.

Nouns of Lithuanian Slang with the Slavic suffixes: Borrowings and Hybrids

Abstract. The article analyses 200 nouns of Lithuanian slang with the three most common Slavic suffixes: *-ka*, *-ké* (Russ. *-ka*, Pl. *-ka*); *-akas* (Russ. *-ак*, Pl. *-ak*), *-iakas* (Russ. *-як*); *-ščikas*, *-čikas* (Russ. *-щик*, *-чик*). The majority of nouns in the slang are with the suffixes *-ké*, *-ka*. A part of the borrows with these suffixes are the result of suffix univerbation; the univerbs usually are informal or slang words in Russian language. The borrowings with the suffixes *-akas*, *-iakas* are the second most common: these nouns are mostly slang words in Russian. There are many hybrids created with the suffixes *-akas*, *-iakas* in Lithuanian slang. The nouns with the suffixes *-ščikas*, *-čikas* are the third most common; the words with *-ščikas* are more ordinary in slang; the suffix *-čikas* is less common, but both forms are often used as synonyms. There are also few pseudo-borrowings with Russian roots and suffixes *-ščikas*, *-čikas* as well as hybrid derivatives.

Key words: borrows, hybrids, nouns, slang.

JEL Code: G35

Copyright © 2021 Robertas Kudirka. Published by [Vilnius University Press](#). This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](#), which permits unrestricted use and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Pateikta / Submitted on 10.01.22

Įvadas

Lietuvių kalboje yra nemažai slavybių – tai nulėmė nuolatiniai artimi kalbų kontaktai su slavais. Slavybių paplitimo laikotarpis sąlygiškai dalinamas į senųjų ir naujųjų slavybių: naujųjų slavybių plitimo riba laikoma 20 amžiaus vidurys. Ankstyviausios slavybės^[1] lietuvių kalboje yra iš baltarusių ir lenkų kalbų, nors slavybių plitimas visada buvo tiesiogiai susijęs su geopolitine situacija: (a) nuo 14 a. LDK valdžios įstaigų slavų kanceliarinė kalba prisidėjo prie skolinių plitimo iš baltarusių kalbos ir šnekamojoje kalboje, (b) nuo 15 a. per lenkišką katalikybės tradiciją ir lenkakalbę aukštuomenę pradėjo stiprėti lenkų kalbos įtaka.^[2] Po 1795 m. Lietuvos integravimo į Rusijos imperiją plūstelėjo rusybės. Dar daugiau rusybių atsirado okupuotoje Lietuvoje (nuo 1944 m.) vykdytos priverstinės dvikalbystės ir rusifikacijos (Zinkevičius 1996, p. 309). Nuo 20 a. pabaigos atsirado daug naujųjų rusybių – šie skoliniai lietuvių kalbos sistemoje dažniausiai yra žargoninės ar nenorminės kalbos žodžiai, buitiniai rusicizmai. Atgavus nepriklausomybę slavų kilmės skolinių pastaruoju metu vis mažėja, tačiau itin daugėja svetimybių iš anglų kalbos.

Vertinant slavybes žargone reiktų atsižvelgti į keletą specifinių kriterijų. Lyginant bendrinę kalbą su sociolektais iš tikrųjų reiktų kalbėti apie neišplėtotą dėl tam tikrų priežasčių kalbos visų lygmenų struktūrą ir jos požymius, nes sociolektai realizuojami tik dalimi tos išplėtos struktūros, kuri yra būdinga bendrinei kalbai. Pvz., žodžio *duslintuvas* žargoniniai variantai *dusliarka*, *dusliarkė*, *dusliara*, *dusliaras*, *duslikas*, *duslė*, *duslis*, *dūdos* kaip stilistiniai dubletai realizuoja visai kitą kalbinį aspektą – neformalumą, žaismingumą ar pan., požymius, kurie bendrinėje kalboje yra šalutiniai (Anderson 1992, p. 69–72; Eble 2006, p. 413). Visi variantai turi savo požymių: *dusliarka* – vartosenoje dažniausias, *dusliaras* ir *duslikas* – retesni ir labiau žymėti stilistiškai, *dūdos* – vartojamas tik motociklininkų ir t. t. Skolinių ar hibridų, žargoninių naujadarų vartoseną pagrįsta stilistinių (poreikis pagyvinti kalbą, sukelti stilistinį efektą) ar sociopsichologinių priežasčių (poreikis

pademonstruoti kitos kultūros išmanymą, tapatinimąsi su ja, reikšti socialinės grupės identitetą). Kuo labiau ta socialinė grupė atsiribojusi, tuo jų kalba žargoniškesnė, autonomiškesnė – šis požymis akivaizdus, pvz., kalėjimo žargone, nes dėl sociopsichologinių priežasčių (socialinės tapatybės) slaviškos kilmės žargonybės dar ir dabar yra įsitvirtinusios toje srityje kaip terminai (Kudirka 2014, p. 7–16). Kitų sričių žargoninė kalba (pvz., motociklistų, muzikos, sporto ir kt.) nėra lingvistiniu požiūriu tokia uždara ar ypatinga, slavizmai sudaro tik nedidelį senesnį posluoksnį, o daugelis žodžių yra tiesiogiai perimti iš anglų kalbos ir adaptuoti jau naujaisiais laikais, su globalizacija ir populiariaja kultūra plūstelėjus anglybių srautui. Žargono vartosenos ir jo pobūdžio apibrėžtys pagal socialinius kriterijus gali būti tiek labai plačios, tiek siauros, specifinės. Pavyzdžiui (a) plati ir atvira bendrojo žargono ir jaunimo žargono sritis (t. y., jaunų, aktyvių žmonių vartojama nenorminė leksika: *babkės, tūšas, padielka, mentas*); (b) kiek siauresnė, bet irgi neuždara, pvz., sporto žargono sritis (besidomintiems sportu suprantami žodžiai *startiņas, troičas, zabegas*, nors jau futbolininkų *mušti j deviatką* ‘mušti įvartį į viršutinį vartų kampą’ daliai žmonių būtų ne visai suprantami); (c) gana uždara grupės, specifinis, jau slaptakalbės lygio, pvz., kišenvagių žargonas (*skūla* ‘vidinė striukės, švarko kišenė’, *čistaganas* ‘grynieji pinigai kišenėje (ne piniginiėje)’). Taip pat svarbu paminėti, kad socialinis dialektas vis tiek yra susijęs su tam tikru regionu, vyraujančiu tam tikroje teritorijoje kalbos statusu ir tautine gyventojų sudėtimi, t. y. su teritoriniais dialektais (Chambers, Trudgill 2004: 45–46).

Lietuvių kalbos slavybės daugiausiai tirtos senųjų raštų leksikos kontekste (Palionis 1967; Lebedys 1977; Zinkevičius 1988) ar konkrečių senųjų lietuvių kalbos raštų autorių kalboje (Kruopas 1947; Urbutis 1962; Siaurukienė 1987; Voitkevič 2010). Reiktų pabrėžti, kad senosios raštijos ir teritorinių dialektų slavybės, standartinės rašomosios kalbos ir šnekamosios kalbos (ypač nenorminės) slavybės nėra vienodas tyrimo objektas, nes iš esmės skiriasi funkciniai požymiai – dabar rašomoji ir šnekamoji kalba slavybių atžvilgiu veikia viena kitą kitaip (plg. Laučiūtė 1977). Lingvistinėje literatūroje problemiška diskutuota apie lenkybių ir baltarusybių santykį lietuvių kalboje (Palionis 1967; Urbutis 1992; Skardžius 1998). Slavybių dėsningumai tirti ir siaurais aspektais: semantinės adaptacijos (Адомавичюте 1979; 1982), morfologinės integracijos (Rudzinskas 2011). Išsamumu ir nuoseklia metodologija išsiskiria nauji slavybių tyrimai (Smetonienė 2015; 2016).

Kaip teigiama bendrinės kalbos (bk) skolinių norminimo principuose^[3], specifinės vartosenos žodžiai (žargonybės, profesionalizmai) normintinai naujaisiais skoliniais nelaikomi – bet socialinių dialektų nekodifikuojamieji, savaimingi dėsningumai gali būti aktualūs ir bk normintojams, nes labai svarbu, kad skolinių teikybą nebūtų nutolusi nuo gyvosios kalbos vartosenos, adaptyvaus morfologijos ypatybių priderinimo (plačiau žr. Keinys 2007, p. 72). Sistemingai ištyrus žargono būdvardžius irrieveiksmius, nustatyta, kad morfologinės ypatybės yra ne chaotiškos, o savitai ir nuosekliai transformuotos ir nulemtos lietuvių bk ir teritorinių dialektų sisteminių ypatybių (Kudirka 2019; 2020; 2021). Pavyzdžiui, bk skoliniai dažniausiai morfologiškai adaptuojami: sutampančios galūnės paliekamos ar pridedamos lietuviškos „stipriųjų“ linksniavimų galūnės (Valeckienė 1967, p. 128); tik nedidelė dalis skolinių lieka nekaitomi, morfologiškai adaptuojami beveik visi skoliniai (DLKG 1994, p. 82; Rimkutė 2010). Žargone taip pat tik maža dalis žargonijų lieka morfologiškai neadaptuotos. Dėl specifinės ypatybės (nekaitymo) išimtis yrarieveiksmiai, žargone skolintirieveiksmiai gali būti vartojami morfologiškai neadaptuoti, pvz.: *dabro*^[4] (rus. šnek. *добро*^[5]) ‘gerai; šauniai’, tik gali būti daug fonetiškai pakitusių variantų, pvz.: *vabše, vobščie, vobše* (rus. *вообще*) ‘išvis’ ir kt. (Kudirka 2020, p. 8–9). Taip pat didžioji dalis skolinių žargoninių daiktavardžių yra integruojami į lietuvių kalbos derivacines ir fleksines paradigmas. Neadaptuoti morfologiškai gali būti turintys gale kirčiuotus balsius, pvz.: *gavno* (rus. vulg. *говно*, lenk. vulg. *gowno*) ‘šūdas; šlamštas’ (*Visą knygą perskaičiau – toks gavno*)^[6], *dermo* (rus. prast. vulg. *дерьмо*) ‘šlamštas’ (*paziurek oro srauto matuokle ar nera ten dermo visokio...man kazkada buvo kai uzsikirto jinai*), *fūflo* (rus. žarg. *фуфло*) ‘falsifikatas’ (*reik pirkt normalų, o ne kinitišką fūflo*), *aut, out* (ang. *out*) ‘galas; mirtis’ (*Visą žiemą prastovėjo bagažinė, jiems gali būti aut.*), *šizo, šyza, šiza* (plg. rus. prast. *шиза*, ang. šnek. *schizo*) ‘nervinis protrūkis’ (*Vien tik šizo, daugiau nieko.*). Bet daiktavardžio klasėje tokios morfologiškai neadaptuotos formos retos – vartosenoje dažnai tokios formos turi variantus su galūnėmis. Žargone natūraliai yra realizuojama bk normintojų nuostata kodifikuoti svetimžodžius juos adaptuojant^[7] fonetiškai ir morfologiškai, pvz.: *fūfla, fūfla* ‘falsifikatas’ (*Nu jei pas mažmenininką tai suprantu, nuėjo į turgų, nupirko fūflą ir pastatė ant lentynos tarp originalių.*), *autas, outas* 1. ‘sažmonės praradimas; užmigimas’ (*dar nuejau vakar i koncerta su vienu is ju, nes kitam tai jau outas buvo, liko miegoti*), 2. (sutr. iš *output*) ‘duomenų išvesties lizdas’ (*plius yra tv outas tai gali dasijungt telikus kameras ir dar dvd outas*), *šyzas, šizas* 1. ‘šizofrenikas’ (*Teisėjai nusprendė palaukti, kol šis šyzas ką nors užmuš.*), 2. ‘nesažmonė’ (*Kai kurias šyzas galėjo sugalvoti tik kas nors prisirūkęs prastos žolytės.*).

Tiriant slavybes žargone iš dviejų žodynų (Kudirka 2012; 2014) buvo išrinkti daiktavardžiai su slaviškomis priesagomis. Pagal dažnį nustatytas toks priesagų eiliškumas pradėdant nuo dažniausių: *-ka, -ké* (rus. *-ка*, lenk. *-ka*); *-akas* (rus. *-ак*, lenk. *-ak*), *-iakas* (rus. *-як*); *-ščikas* (rus. *-щик*), *-čikas* (rus. *-чик*); *-nikas* (rus. *-ник*, lenk. *-nik*); *-ikas* (rus. *-ик*, lenk. *-ik*); *-(i)ovka, -(i)ovké* (rus. *-овка*, lenk. *-ówka*); *-ška, -šké* (rus. *-шка*); *-lka, -lké* (rus. *-лка*); *-ūška, -ūšké* (rus. *-ушка*, lenk. *-uszka*). Su kitomis slaviškomis priesagomis skolinių lietuvių kalbos žargone nedaug, daugelis neviršija nei keliasdešimties. Pagal tokius duomenis nustatyti šio straipsnio tikslai: 1) lietuvių kalbos žargono daiktavardžius su dažniausiomis trimis slaviškomis priesagomis *-ka, -ké* (rus. *-ка*, lenk. *-ka*); *-akas* (rus. *-ак*, lenk. *-ak*), *-iakas* (rus. *-як*); *-ščikas* (rus. *-щик*), *-čikas* (rus. *-чик*) suklasifikuoti pagal priesagas, atskirti skolinius ir hibridus, 2) nustatyti sistemiską žargono skolinių integravimosi morfologines ypatybes, aprašyti hibridų sudarymą su slaviškomis priesagomis ir pseudoskolinių, univerbacijos reiškinius. Analize siekiama nustatyti sistemiską morfologines ypatybes ir bendrus struktūrinius dėsningumus.

Medžiaga išrinkta iš *Kalėjimo, kriminalinio ir narkomanų žargono žodyno* (Kudirka 2014), *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodyno* (Kudirka 2012) ir papildyto minėto žodyno el. duomenyno.^[8] Šio žodyno medžiaga rinkta iš dviejų šaltinių: iš (a) sakytinės kalbos ir iš (b) internetinių forumų bei interaktyvių internetinių pokalbių tekstinėmis žinutėmis. Skolinių reikšmė nurodoma iš aiškinamųjų žodynų (Мокиенко 2000; Квеселевич 2005; Czeszewski 2006 ir kt.).

1. Žargoniniai daiktavardžiai su priesagomis *-ké, -ka*

Iš lietuvių kalbos žargone daugiausiai yra skolinių su daiktavardine pirmine priesaga *-ka* (rus. *-ка*, lenk. *-ka*), ji dažniausiai turi adaptuotą galūnę *-ké*. Dėsninga, kad rusų kalboje priesaga *-k(a)* priklauso pačioms dariausioms daiktavardinėms priesagoms (Филиппова 2009, p. 131; Тихонова 2014, p. 29–30). Taip pat ji sudaro irgi gana darias rusų kalbos sudėtinės priesagas: *-lka*, (rus. *-лка*), *-ovka*, (rus. *-овка*), *-iožka*, (rus. *-ёжка*), *-ška*, (rus. *-шка*), *-ūška* (rus. *-ушка*) ir kt. (ПГ 1980, p. 140–170). Minėtos skolinių ir hibridinių vedinių priesagos kartais gali būti ir iš lenkų kalbos: *-alka*, *-anka*, *-arka*, *-awka*, *-erka* ir kt. (GWJP 1999), todėl kartais neįmanoma nuspręsti, iš kurios kalbos skolinta, pvz., lie. žarg. *kancovkė* ‘pabaiga’ – plg. rus. *концовка*, baltarus. *канцоўка*, lenk. *końcówka*: šiuo atveju svarbus argumentas – dominuojantis adaptacinis, darybinis modelis ir jo analogija. Šiuo atveju gali būti skolinama skirtingu laiku ir iš rusų, ir iš lenkų kalbų, bet afiksine adaptacija leksema integruojama būtent pagal paplitusį, dažną modelį su priesaga *-ovka* (plg. LKE 1999, p. 15). Bendrinėje kalboje ir žargone yra nemažai tokių situacijų, kada skolinimo reiškiniai istoriškai vystosi tarsi keliais etapais ir yra nevienplaniai. Būtų ydinga tokius atvejus sinchroniškai formaliai supaprastinti, nes skolininė leksika buvo gauta skirtingu metu, kalbos sistemoje susidarę skirtingi chronologiniai sluoksniai – dėl tokios adaptacijos gali atsirasti to paties žodžio variantų, šalia anksčiau perimto žodžio gali funkcionuoti jau ir jo variantas. Taip pat žodis gali būti perskolinamas ne iš vienos kurios slavų kalbos, bet iš kelių kalbų kaip tarpininkų ir skolinama ne vienu metu, pvz., *bliuskė*, *bliuska* – plg. lenk. *bluzka*, rus. *блужка*, baltarus. *блужка*.

Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodyne užfiksuotos 587 žargonybės su pirmine priesaga *-ka* (rus. *-ка*, lenk. *-ka*), žodžiai su adaptuota priesagos galūne *-é* yra maždaug dvigubai dažnesni: 388 *-ké*, 199 *-ka*. LKŽe pateikiamos senosios slavybės irgi turi *-ké, -ka* variantiškumą, būtų sunku argumentuoti, kodėl skoliniai iš baltarusių, rusų ir lenkų kalbų kartais adaptuojami **tik kaip** *-ka*: 1) *leika* (lenk. *lejka*, baltarus. *лейка*) ‘piltuvėlis’, *klemka* (lenk. *klamka*) ‘durų rankena’, *klėtkā* (lenk. *klątka*) ‘narvas’; 2) kartais **turi abu variantus** *-ké*^[9] ir *-ka*: *baikė*, *baika* (lenk. *bajka*, baltarus. *байка*) ‘pokštas’.

Būtų logiška galvoti, kad dėl tam tikros fizinės ir socialinės atskirties (kalėjimo atveju) senosios slaviškos žargonybės turėtų būti labiau adaptuotos su *-ka* (išlaikytas slaviškumas), tačiau būtent šių sričių žargonybės dažniau vartojamos su *-ké*, variantai su *-ka* gali būti net nefiksuoti: pvz., *balnyčkė* (rus. šnek. *больничка*) kal. ‘kalėjimo ligoninė, laisvės atėmimo vietų ligoninė’, *beliaškė* (rus. žarg. *беляшка*) kal. ‘balta duona’, *atblyvkė* (rus. nark. žarg. *отбивка*) nark. ‘opiatiųjų narkotikų gamyboje panaudotų medžiagų tirpinimas, apdirbimas ir narkotikų pagaminimas iš gautų medžiagų’, *abarotkė* (rus. nark. žarg. *оборотка*) nark. ‘dilbio vidinėje pusėje esančios venos’, *asuždionkė* (rus. kal. žarg. *осуждѐнка*) kal. ‘poteisminė kamera’.

Daugiausiai slavų kalbų yra kalėjimo ir kriminaliniame žargone, nes iš visų socialinių dialektų jis išsiskiria keliomis specifinėmis ypatybėmis: (a) socialine ir fizinė atskirtimi, (b) slavišku kalėjimo ir kriminalinio žargono „pamatu“. Slaviškas (tiksliau – rusų kalbos)^[10] kalėjimo žargonas ir tradicijos yra perimtos iš Tarybų Sąjungos (TSRS) 1922–1991 m. laikų, nes dėl dažnų kalinių pervežimų visoje Tarybų Sąjungoje buvo išplitęs ir nusistovėjęs tam tikras rusiškas kalbos „standartas“ ir tuometinėje Lietuvos TSR (1944–1990). Atgavus Lietuvai nepriklausomybę sistema tapo jau autonomiškesnė ir pradėjo kisti tik jai savitu būdu, kai kurios skolintos žargonybės įgavo reikšmių, kurių nėra dabartiniame rusų žargone. Kalėjimo, kriminaliniame ir narkomanų žargone (Kudirka 2014) ištyrus leksemas vien tik su priesaga *-ka* ir *-ké*, nustatyta, kad su *-ké* yra 79, su *-ka* 31. Žargonybių, kurios turi abu variantus yra 17, pvz.: *kaptiorkė*, *kaptiorka* (rus. šnek. *капёрка*) kal. ‘asmeninių daiktų ir maisto sandėliukas’, *klietkė*, *klietka* (rus. kal. krim. *клетка*) kal. krim. ‘laikinojo sulaikymo kamera’, *pragulkė*, *pragulka* (rus. *прогулка*) kal. ‘kasdienis pasivaikščiavimas aptvare, pasivaikščiavimo aikštelėje’, *strielkė*, *strielka* (rus. krim. žarg. *стрелка*) krim. ‘susitikimas, susitikimo vieta’, *vosmiorkė*, *vosmiorka* (rus. šnek. *восьмёрка*) 1. kal. ‘Pravieniškųjų bendrojo režimo pataisos namų aštuntas lokalinis sektorius’, 2. nark. ‘0,8 mm storio adata’, *zeliokė*, *zelioka*; *zilionkė*, *zilionka* (plg. rus. krim. žarg. *зелѐнка*) kal. ‘naujokas pataisos namuose’, *zeliokės*, *zeliokos* (plg. rus. *зелень* ‘žalėsiai’, rus. šnek. *зелѐнка* ‘žaliojo briliantinio etanolinis tirpalas’) dgs. nark. ‘žalios nuosėdos ant indo kraštų, liekančios ekstrahuojant tirpikliu opijų iš aguonų galvučių lukštų’.

Bendrajame žargone ar kitose siauresnėse srityse šis santykis panašus, maža dalis žargonybių turi abu variantus (pvz., *najobkė*, *najobka* (rus. vulg. *наебка*) ‘apgavystė’, *padielkė*, *padielka* (rus. *подделка*) ‘falsifikatas’), bet didžioji dalis žargonybių tokio variantiškumo neturi.^[11] Dažniausiai vartojami tik su *-ka*: *avčiarka* (rus. *овчарка*) ‘aviganis šuo’, *atjažka* (rus. šnek. *оттяжка*) muz. ‘grojimas kiek atsiliekant nuo ritmo’; arba tik su *-ké*: *amazonkė* (plg. rus. akva. *амазонка*) akva. ‘amazonė (toks *Echinodorus grisebachii* rūšies augalas)’, *aminčkės* (rus. sport. žarg. *аминки*) dgs. sport. (kultūrizme) ‘amino rūgštys’, *baklažkė* (rus. šnek. *баклажка*) ‘gertuvė’, *atkliučka* (rus. žarg. *отключка*) 1. ‘užmigimas’, 2. ‘šamponės praradimas’, *atmazkė* (rus. žarg. *отмазка*) ‘išsisukinėjimas’, *atviortkė* (rus. *отвёртка*) ‘atsuktuvus’, *autonomkė* (rus. aut. *автономка*) aut. ‘vilkiško autonominis šildymas’, *abratkės* (rus. aut. žarg. *обратка*) dgs. aut. ‘grįžtamojo kuro žarnelės’.

Nemaža dalis šių skolinių iš rusų kalbos yra priesaginės univervacijos^[12] rezultatas, priesaga *-k(a)* itin aktyvi sudarant žodžius (univerbus) šiuo būdu (Гафарова 2010, p. 128–130; Клименко 2019, p. 5–6, Косицына 2018, p. 26–30, dėl termino univervacija žr. Lehmann 2020, p. 3–5). Rusų kalboje univervai dažniausiai yra prastakalbės žodžiai, profesionalizmai, žargonybės (Редькина 2006, p. 40); tokių darinių nemažai yra pasiskolinta į lietuvių nenorminę kalbą: *beisbolkė* (rus. šnek. *бейсболка*) ‘beisbolo lazda’, ‘beisbolininkų kepuraitė su snapeliu’, *instrumentalkė* (rus. šnek. *инструменталка*) kal. ‘instrumentinis cechas (gamybinė zona pataisos namuose)’, *insulinkė* (rus. nark. sl. *инсулинка*) nark. ‘insulininė adata’. Šis kalbos ekonomijos principas (trumpinimas) itin aktualus lietuvių buitinei šnekamajai ar žargoninei kalbai, dažnai su šia priesaga sudaromi hibridai su junginio pirmuoju žodžiu, pvz.: *aštunkė* 1. tech. ‘aštuonių cilindų variklis’, 2. nark. ‘0,8 mm storio adata’, 3. kal. ‘8-tas bendrojo režimo lokalinis sektorius’, *pažimkė* ‘pažymių knygelė’. Kai kuriais atvejais univervo pamatinis žodis gali prarasti afiksą, dažnai pašalinama būdvardžio priesaga, pvz., *-inis*: *fyzkė* ‘fizinio lavinimo pamoka’, *ašarkės* ‘ašarinės dujos’; ar didesnis

fragmentas su priesaga: *izol*kė (plg. rus. *изолента*) 'izoliacinė juosta', *prof*kė 'profesinė mokykla'. Univerbizuojant gali būti pašalinamas bet kuris elementas, pvz., priesaga su neveik. r. dalyvio formantu *-mas*: *pad*jkė 'didinamasis stiklas'; daiktavardžio priesaga *-imas*: *skaičiav*kė 'skaičiavimo mašinėlė'; dūrinio sandas: *ketur*kė sport. (irklavime) 'keturvietė baidarė', *vien*kė sport. (irklavime) 'vienvietė baidarė' ir pan. Ypač ši priesaga būdinga sudarant univerbizuotus trumpinius iš keliažodžių įstaigų pavadinimų: *Čiurlion*kė 'Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla', *Žem*kė 'VDU Žemės ūkio akademija', *Jablonsk*ė 'J. Jablonskio gimnazija', *Jaunim*kė 'Kauno jaunimo mokykla', *Jezu*itkė 'Jėzuitų gimnazija', *Marčiulion*kė 'Š. Marčiulionio krepšinio akademija'.

Sistemoje atsiradus kurios nors svetimos priesagos daug vedinių, ta priesaga pradeda tarsi darybiškai figūruoti sistemoje kaip darus žargoninės kalbos žodžių darybinis afiksas. Populiari skolinių priesaga *-kė* (*-ka*) žargoninėje kalboje linkusi įgauti tam tikrą savarankiškumą ir yra dari sudarant hibridinius vedinius su lietuviškų žodžių pamatiniais kamienais, šiais atvejais dažniausiai vartojamas adaptuotas priesagos variantas *-kė*. Ši priesaga pasitelkiama sudarant žargoninius trumpinius (a) bendrajame žargone: *sof*kė, *sof*ka 'sofa', (b) siauresnėse srityse, pvz., sport. (kultūrizme): žargoninis trumpinys *būcas* (plg. rus. žarg. *бица*) 'bicepsas' turi populiarius variantus su priesaga *-ka* ar *-kė*: *būcka*, *būckė*.

Ši priesaga ypač būdinga jaunimo kalbos žargoniniams hibridiniams trumpiniams, trumpinant pašalinama priesaga ar žodžio šaknies dalis: *bask*ė 'plaukimo baseinas', *djisk* 1. 'dešimtakė (dešimties akių korta)', 2. sport. '10 km nuotolio rungtis (bėgimo ir kt.)', *repk*ė 'repeticija', *stotk*ė 'stotelė', *stovk*ė 'stovykla', *lietk*ė mok. 'lietuvių kalba', *matk*ė mok. stud. 'matematika', *mūzk*ė mok. 'muzikos pamoka', *trink*ė 'treniruotė', *univerk*ė stud. 'universitetas', *unyk*ė, *unjk*ė mok. 'uniforma'. Daug hibridinių vedinių yra ir bendrajame žargone, pvz.: *beryš*ėjka 'nesąmonė', *maudim*kė 'maudymukas', taip pat daugiskaitinių: *užraš*ėskės 'užrašinė'. Hibridiniai trumpiniai su priesaga *-kė* sudaromi pašalinant dūrinį antrąjį sandą: *gimk*ė 'gimtadienis', *dvirk*a 'dviratis', *pūsk*ė 'pusseserė'. Pasitaiko hibridinių dūrinių ar dalinių vertalų: *dūmš*ėškė (plg. rus. *дымшашка*), *mažalitr*ėškė (plg. rus. šnek. *малолитражка*). Šio darybinio modelio gajumą patvirtina ir jau lietuvių kalbos žargone sudaromi hibridai su priesaga *-kė* iš anglizmų, pvz., *flaik*ė (: *flajeris* (ang. *flyer*)) 'reklaminė skrajutė'.

Kai kuriais atvejais vedinius su šia priesaga galima vertinti ir kaip nenorminės kalbos madingus variantus, kurie atsiranda dėl didžiulio skolinių masyvo analogijos, nes žodis nesutrumpėja, bet pailgėja: plg. žarg. *ausink*ės – bk. *ausin*ės 'ant ausų ar į ausis dedamas klausymosi prietaisas', žarg. sport. (karatė) *kimank*ė – bk. *kimono*, žarg. *sofk*ė, *sof*ka – bk. *sofa*.

2. Žargoniniai daiktavardžiai su priesagomis *-akas*, *-iakas*

Priesagos *-akas* (rus. *-ак*, lenk. *-ak*), *-iakas* (rus. *-як*) žargono žodyne yra antroje vietoje pagal dažnumą, su šiomis priesagomis lietuvių kalbos žargone daug skolinių daiktavardžių (89). Dažniausiai šie daiktavardžiai yra žargonybės rusų kalboje, pvz.: *abščia*kas (rus. krim. kal. žarg. *общак*) krim. kal. 'nelegalus piniginis fondas', *blatni*akas, *-ė* (rus. krim. kal. žarg. *блатняк*) 'apsukruolis', *čiuva*kas (rus. žarg. *чувак*) 'jaunuolis', *dozia*kas (rus. nark. žarg. ret. *дозяк*) nark. 'narkotikų dozė', *faršma*kas, *-ė* (rus. kal. žarg. *фаршмак*) kal. 'netikėlis', *gali*akas, *goli*akas (rus. žarg. *голяк*) 'stygius', *kasi*akas (rus. nark. žarg. *косяк*) nark. 'suktinė su marihuana', *lieva*kas, *leva*kas (rus. žarg. *левак*) 'šlamštas', *palažni*akas (rus. krim. žarg. *положняк*) kal. 'privalomas dalykas'; daugiskaitiniai: *atchodni*akai (rus. nark. žarg. *отходняки*) nark. 'narkotinės pagirios: negalavimai pasibaigus narkotiko veikimui', *kerzak*ai (rus. žarg. *керзаки*) 'kerziniai arba odiniai ilgu aulu batai', *tretja*kai (rus. nark. žarg. *третьяк*) nark. 'narkotikas, gautas trečią kartą ekstrahavus jau du kartus apdorotą žaliavą', *vtari*akai, *vtori*akai (rus. nark. žarg. *вторяки*) nark. 'antrinė žaliava, vieną kartą apdirbta augalinė žaliava'.

Nemažai iš jų yra rusų šnekamosios kalbos paribio, prastakalbės leksika, pvz.: *abydni*akas (rus. prast. *обидняк*) 'arpmaudumas', *bard*akas (rus. prast. *бардак*) 'netvarka', *dušni*akas (rus. šnek. *душняк*) 'tvankumas', *jab*akas (rus. vulg. *ебака*) 'sugulovas', *staja*kas (rus. prast. *стояк*, lenk. *stojak*) 'statramstis', *pi*akas (plg. rus. šnek. *пятак* 'penkkapeikis') 'penkių piniginių vienetų banknotas', *slab*akas, *-ė* (rus. prast. *слабак*) 'silpnuolis', *štill*akas (rus. šnek. *штиляк*) 'štilius', *trip*akas (plg. rus. prast. *трипак*) 'triperis', *tūp*akas, *-ė* (rus. prast. *тупак*) 'bukagalvis'. Norminės leksikos nedaug (8): *čer*akas (rus. *черпак*, lenk. *czerpak*) 'samtis', *čiūda*kas, *-ė* (rus. *чудак*, plg. lenk. *czudak*) 'keistuolis'.

Dalis žargonybių hibridiškai pagal analogiją pasidarytos jau lietuvių kalbos žargone iš rusų kalbos žodžių šaknies ir priesagos pagal rusų kalbos žodžių analogiją. Tokie žodžiai vertintini kaip pasidarytieji pagal svetimų žodžių modelius pseudoskoliniai (ang. *pseudo-loan*, *pseudo-borrowing*) ar pseudoanaloginiai dariniai (dėl terminų žr. Görlach 2002, p. 29; Urbutis 2009, p. 328),^[13] tokie analoginiai dariniai yra kalbinė universalija (Mattiello 2017, p. 24–40). Rusų kalbos žargone tokių žodžių su šia priesaga nėra: *kravni*akas (plg. rus. kal. žarg. *кровняшка*) kal. 'priklausanti maisto porcija', *krūti*akas, *krūta*kas, *-ė* (plg. rus. žarg. *крутяк*) 'gudreiva', *kurt*akas (plg. lenk. *kurtka*, rus. *куртка*) 'striukė', *laž*akas, *-ė* (plg. rus. žarg. *лажовщик* 'argavikas') 'mulkis', *muza*kas (plg. rus. žarg. *музон*) 'šiuruliškos muzikos kūrinys; muzika', *padliešč*iakas, *padlešč*iakas (plg. rus. *подлещик*) 'plakis', *skvazni*akas (plg. rus. prast. *сквозняком* 'kiaurai') kal. 'slapta skylė sienoje tarp kamerų', *ščip*akas, *-ė* (plg. rus. krim. žarg. *щипач* 'kišenvagis') krim. 'kišenvagis', *vert*akas (plg. rus. *вертеть* 'sukti, sukalioti') 'machinacija', *vyborni*akas (rus. nark. žarg. *выборка*) nark. 'stora adata filtravimui ar švirkštimuisi į gilumines venas'.^[14]

Su priesagomis *-akas*, *-iakas* pasidaroma daug hibridinių lietuvių kalbos žargonybių, pvz.: *cip*akas, *cep*akas (: žarg. *cepas*) 'cepelinai', *drib*akas (: *dribti*) 'nugriuvimas', *kieti*akas, *-ė* (: *kietas*) 'stipruolis; šaunuolis', *kultūri*akas, *-ė* (: *kultūristas*) 'kultūristas', *laiži*akas (: *laižytis*) 'bučiavimasis', *rami*akas, *-ė* (: *ramus*) 'ramiai ką nors atliekantis', *saus*iakas (: *sausas*) 'sausvynis' ir kt. Daugiskaitiniai: *antri*akai (: *antras*), gali būti ir vertalas iš rus. nark. žarg. *вторяки* 'antrinė žaliava', *inkari*akai (: „Inkaras“) psn. „Inkaro“ sportbačiai, *maisti*akai (: *maistas*) 'maistpinigiai'. Visi šie vediniai turi aiškią stilinę neoficialiosios kalbos konotaciją.

Rusų kalbos priesagos *-ak*, *-як* yra aktyvos sudarant univertus, tokie dariniai jau gali būti paskolinti po univertacijos, pvz.: *centriakas* (rus. nark. žarg. *центряк* (: *центральная вена*)) nark. 'dilbio vena alkūnės linkyje', *моби́ляк* (rus. žarg. *моби́ляк* (: *моби́льный телефон*)) 'mobilusis telefonas', *kursíakas* (rus. stud. žarg. *курсяк* (: *курсовая работа*)) stud. 'kursinis darbas'. Šių upatybių galima įžvelgti ir *hibridinių lietuvių kalbos žargonų univertacijoje*: *siaubiakas* 'siaubo filmas', *turistiakas* 'turistinis žygis; turistinis dviratis', *griežtiakas* kal. 'griežtojo režimo pataisos namai', *harliakas* „Harley-Davidson“ motociklas, *saviakas*, -ė 'savas žmogus' (plg. ta pačia reikšme *svajakas*, -ė (rus. žarg. *свояк*)), *Naujakas* 'Naujųjų metų sutikimo šventė', *miniakas* 'mini sijonas', *šviesiakai* 'šviesos efektai; šviesos efektų įrenginys'. Kartais hibridiniai vediniai su slaviskomis priesagomis vertintini kaip žargoniniai įmantravimas, nes žodžiai pailgėja, neveikia net gana aktyvus žargone kalbos ekonomijos principas: *aliakas* 'alus', *kupaakas* 'kupė (kėbulo tipas)', *pulsiakas* 'pulsas', *trajakas* (rus. šnek. *трояк*) trys.^[15] Populiarios skolinių priesagos *-akas*, *-iakas* žargone gali būti vartojama sudarant variantiškus hibridus tarsi priešinant juos bk leksikai: *kupriakas* 'kuprinė', *trenieriakas*, *treniriaiakas*, -ė 'treneris', *trilitriakas* 'trilitrinis (stiklainis)', *skalbiakas* 'skalbyklė', *topakas* 'mopedas', *lašiakai* 'lašiniai', *stipriakas* 'stiprintuvas'.

3. Žargoniniai daiktavardžiai su priesagomis *-ščikas*, *-čikas*

Nemažai (83) skolinių ir su priesagomis *-ščikas* (rus. *-щик*), *-čikas* (rus. *-чик*), vediniai su šiomis priesagomis pavadina asmenis pagal veiklos sritį (ПГ 1980, p. 142). Skolinių su priesaga *-ščikas* yra daugiau (57): *alternatyvščikas*, -ė (rus. žarg. *альтернативщик*) 'alternatyvios kultūros, subkultūros atstovas', *amfetaminščikas*, -ė (rus. nark. žarg. *амфетаминщик*) nark. 'vartojatis amfetaminą', *balejščikas*, *balejščikas*, -ė (rus. šnek. *болельщик*) sport. 'sirgalius', *barabanščikas*, -ė (rus. *барабанщик*) muz. 'būgnininkas', *beskanvojščikas*, *beskonvojščikas* (rus. kal. žarg. *бесконвойщик*) kal. 'nekonvojuojamas nuteistasis, besargybinis', *bespridiejščikas*, *bespridejščikas*, *besprediejščikas*, *besprediejščikas*, -ė (rus. kal. krim. žarg. *беспредельщик*) 1. kal. 'kas nesilaiko, pažeidžia kriminalinio pasaulio, pataisos namų (kalėjimo) nerašytas, neoficialias normas', 2. 'kas daro nesąmones, nepaiso jokių taisyklių', *bohemščikas*, -ė (rus. *богемщик*) 'bohemišką gyvenimą gyvenantis žmogus, bohemos atstovas', *chaliavščikas*, -ė (rus. prast. *халывщик*) 'kas nori gauti už dyką; prašeiva', *chaltūrščikas*, -ė (rus. šnek. *халтурщик*) 'brokdarys', *dalnoboiščikas*, -ė (rus. šnek. *дальнобойщик*) 'tolimųjų reisų vairuotojas', *kaifovščikas*, -ė (rus. šnek. *кайфовщик*) 'narkomanas', *mastyrščikas*, -ė (rus. kal. žarg. *мастырщик*) kal. 'kas linkęs sąmoningai susižaloti'.

Skoliniai su šia priesaga turi darybos reikšmę 'tas, kas susijęs su pamatiniu žodžiu nurodoma veikla, įrankiu, veiklos sritimi ir pan.', tokiu atveju priesaga *-čik* (*-чик*) gali būti tik po priebalsių *д, т, з, с, ж*, o priesaga *-ščik* (*-щик*) po visų likusių priebalsių (СОП 2018, p. 25). Lietuvių kalbos žargone su priesaga *-čikas* skolinių dvigubai mažiau (26), taip pat svarbus požymis, kad žargonybės gali turėti priesagą *-čikas* neatsižvelgiant į skolinio kilmę ar kamiengalio priebalsį: *alternatyvčikas*, -ė (plg. rus. žarg. *альтернативщик*), *chaliavčikas*, -ė (plg. rus. prast. *халывщик*), *chaltūrčikas*, -ė (plg. rus. šnek. *халтурщик*), *elektrončikas*, -ė (plg. rus. šnek. *электронщик*), *gončikas*, -ė (plg. rus. *гонщик*), *heroinčikas*, -ė (plg. rus. nark. žarg. *героинщик*), *tūsovčikas*, -ė (plg. rus. žarg. *тусовщик*).

Vartosenoje labiau yra paplitę žodžiai su *-ščikas*, priesaga *-čikas* retesnė, bet žargone neretai vartojamos abi formos pagrečiui kaip sinonimai: *alternatyvščikas*, -ė ir *alternatyvčikas* (plg. rus. žarg. *альтернативщик*), *chaliavščikas*, -ė ir *chaliavčikas* (plg. rus. prast. *халывщик*), *chaltūrščikas*, -ė ir *chaltūrčikas* (rus. šnek. *халтурщик*), *gruščikas*, -ė ir *gruzčikas* (plg. rus. *грузчик*), *heroinščikas*, -ė ir *heroinčikas* (plg. rus. nark. žarg. *героинщик*), *tūsovščikas*, -ė ir *tūsovčikas* (plg. rus. žarg. *тусовщик*), *elektronščikas*, -ė ir *elektrončikas* (plg. rus. šnek. *электронщик*), *gonščikas*, -ė ir *gončikas* (plg. rus. *гонщик*)^[16]; taip varijuoti gali ir hibridai *kaleimščikas*, -ė ir *kaleimčikas* 'kalnys'. Tokio variantiškumo nėra, kai skolinio šaknies priebalsiai yra *-m-* ir *-d-*, tokiais atvejais skoliniai visada turi tik priesagą *-čikas*: *bumčikas* (plg. rus. šnek. *бумчик*), *parjadčikas* (rus. *нарядчик*), *navodčikas*, -ė (rus. šnek. *наводчик*), *parketčikas*, -ė (rus. *паркетчик*), *pervachodčikas*, -ė (rus. kal. žarg. *первоходчик*). Siekiant palengvinti tartį gali atsirasti variantas be priebalsio *-t-*: *datčikas*, *dačikas* (rus. *датчик*), *zaliotčikas*, *zaliotčikas* (rus. žarg. *залётчик*), *internečikas*, -ė (rus. komp. šnek. *интернетчик*). Variantiškai atsiradus priesagai *-ščikas* ir susidarius sunkiau tariamam junginiui *-zščikas*, priebalsis *-z-* irgi praleidžiamas: *pagruščikas*, *pagruzčikas* (rus. šnek. *погрузчик*) 1. 'krovikas', 2. 'automobilinis krautuvė', *gruščikas*, *gruzčikas*, -ė (rus. *грузчик*) 'krovėjas'.

Taip pat pasidaroma pseudoskolinių su rusų kalbos žodžių šaknimis ir priesagomis *-ščikas*, *-čikas*, tokių leksemų rusų kalboje nėra, nors šios žargonybės atrodo kaip tikri skoliniai: *gūbarščikas* (plg. rus. kar. žarg. *губарь*) kar. 'areštuotasis, esantis areštinėje', *opiáčikas*, -ė (plg. rus. *опияты* 'opiatai') nark. 'vartojantis opiatinus narkotikus', *polusočikas* (plg. rus. *полсотни* 'pusšimtis') sport. (sportiniame ėjime) 'penkiasdešimtininkas (ėjikas, kuris specializuojasi 50 km distancijoje)'.

Kaip jau buvo minėta, kalėjimo, pataisos namų žargonas itin išsiskiria slaviskumu ir yra nusistovėjęs tam tikras rusiškas kalbos pamatas, bet atgavus Lietuvai nepriklausomybę šios srities žargonybės jau kinta autonomiškai: žodžiai pradeda turėti tokių reikšmių, kokių nėra rusų kalboje, pvz.: *malinščikas*, -ė (plg. kita reikšme rus. krim. žarg. *малинщик* 'arvagiantis užmigdytąjį migdomaisiais ar narkotikais') krim. 'kas slapta nuo bendrininko pasisavina pinigų iš pavogtos piniginės', *margarinščikas* (plg. kita reikšme rus. šnek. *маргаринщик* 'margarino gamintojas') kal. (griežtojo režimo pataisos namuose) 'dirbantysis instrumentiniame ceche nuteistasis'. Taip pat sudaromi priesaginiai vediniai su *-ščikas*, *-čikas*, kurie tik atrodo kaip skoliniai: *šmotáčnikas* (plg. kita reikšme rus. krim. žarg. *шмоткин* 'vogtų daiktų supirkėjas') kal. 'mainikautojas rūbais, batais; kas prigaudamas išvilioja geresnius rūbus', *vargančikas*, *varganščikas* (plg. rus. kal. žarg. *варганить* 'ką nors daryti', rus. prast. *варганить* 'šiaip ne taip padaryti') kal. 'kombinatorius, machinatorius', *zakonščikas* (rusų k. žargone šia reikšme vartojamas žodis su priesaga *-ник*: kal. krim. *законник*) krim. kal. 'kas laikosi laisvės atėmimo baumės atlikimo vietų ir kriminalinio pasaulio neoficialių normų', *zazončikas* (plg. rus. *за зоной* 'už zonos') kal. (nepilnamečių tardymo izoliatoriuje-pataisos namuose) 'dirbantysis ūkio darbus'.

besargybinis'. Šie reiškiniai taip pat yra susiję su skolinimo semantinė asimiliacija (plg. Melnikienė, Gelažauskas 2014, p. 146).

Hibridinių darinių nedaug: *plytelščíkas*, -ė (plg. rus. плиточник) 'plytelių klojėjas', *televizčíkas*, -ė 'televizijos darbuotojas', *makaronščikas*, -ė (plg. kita reikšme rus. макаронщик 'makaronų gamintojas') 'melagis, skiedalius'. *Kai kuriuos hibridus galima vertinti kaip vertalus* (plg. ang. *loan translations*, Durkin 2014, p. 164–165): *antrachodčíkas*, -ė (plg. rus. kal. žarg. второходчик) 'kas antrą kartą nuteistas', *kaleimščikas*, -ė (plg. rus. тюремщик) 'kalinys', *pirtachodčíkas*, -ė (plg. rus. kal. žarg. первоходчик) 'kas pirmą kartą nuteistas'.

Išvados

1. Straipsnyje išanalizuota 200 priesaginių žargono daiktavardžių su trimis dažniausiomis slaviškomis priesagomis *-ka*, *-ké* (77); *-akas*, *-iakas* (67); *-ščikas*, *-čikas* (56). Dėsninga, kad lietuvių kalbos žargone daugiausiai skolinių ir hibridų būtent su rusų kalbos dariausiomis priesagomis.

2. Žargone daugiausiai daiktavardžių su priesagomis *-ké*, *-ka*: priesaga su adaptuota galūne *-ké* yra dvigubai dažnesnė, žargonybių, kurios turi abu variantus (*-ké* ir *-ka*) yra nedaug. Su priesagomis *-ké*, *-ka* žargoninėje kalboje sudaromi hibridiniai vediniai su lietuviškų žodžių pamatiniais kamienais, šiais atvejais dažniausiai vartojamas variantas *-ké*. Ši priesaga itin aktyvi univerbijoje: žargone daug skolinių univerbų su šia priesaga, taip pat priesaginių univerbų pasidaroma jau lietuvių kalbos žargone. Taip pat priesagos *-ka*, *-ké* būdinga jaunimo kalbos žargoniniams hibridiniams trumpiniams, kai trumpinant pašalinama priesaga ar žodžio šaknies dalis. Kai kuriais atvejais vedinius su šia priesaga galima vertinti ir kaip nenorminės kalbos madingus variantus, kurie atsiranda dėl didžiulio skolinių masyvo analogijos.

3. Pagal dažnį antroje vietoje yra žargonybės su priesagomis *-akas*, *-iakas*, *dažniausiai tai skoliniai, kurie yra žargonybės jau rusų kalboje*. Taip pat su priesagomis *-akas*, *-iakas* pasidaroma daug hibridinių žargonybių jau lietuvių kalbos žargone. *Rusų kalbos priesagomis -ак, -як yra aktyvos sudarant univerbus: žargone yra tiek jau pasiskolintų iš rusų kalbos univerbų, tiek sudarytų jau lietuvių kalbos žargone. Su šia priesaga taip pat pasidaroma pseudoskolinių*.

4. Žargoniniai daiktavardžiai su priesagomis *-ščikas*, *-čikas* lietuvių kalbos žargone yra trečioje vietoje. Labiau yra paplitę žodžiai su *-ščikas*, priesaga *-čikas* retesnė, bet žargone neretai vartojamos abi formos pagreičiui kaip sinonimai. Taip pat su šiomis priesagomis lietuvių kalbos žargone pasidaroma pseudoskolinių ir hibridinių darinių.

Straipsnis parengtas vykdant Valstybinės lietuvių kalbos komisijos finansuojamą projektą „Lietuvių kalbos žargono lingvistinės ypatybės“.

Santrumpos

akva. – akvariumistikos

ang. – anglų k.

baltarus. – baltarusių k.

kal. – kalėjimo

kar. – kareivių

komp. – kompiuterių

krim. – kriminalinis

lenk. – lenkų k.

muz. – muzikos

nark. – narkomanų

prast. – prastakalbės

psn. – pasenęs

rus. – rusų k.

sport. – sporto

stud. – studentų

šnek. – šnekamosios

vok. – vokiečių k.

vulg. – vulgarybė, obsceniškas žodis

Literatūra

- ANDERSON, L., TRUDGILL P., 1992. *Bad language*. Harmondsworth (Midd'x): Penguin Books.
- CHAMBERS, J. K., TRUDGILL, P., 2004. *Dialectology*. Cambridge: CUP.
- DLKG 1994 – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, V. AMBRAZAS (red.). Vilnius: MEL.
- DURKIN, Ph., 2014. *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*. Oxford: Oxford University Press.
- EBLE, C., 2006. Slang, Argot and Ingroup Codes. In: K. BROWN (ed.). *Encyclopedia of language and linguistics*. Amsterdam; London: Elsevier, 413–414.
- GWJP 1999 – *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Morfologia*, T. 2, R. GRZEGORCZYKOWA, R. LASKOWSKI, H. WRÓBEL (red.). Warszawa: Naukowe PWN.
- KEINYS, S., 2007. Gyvasis skolinių priderinimas ir teikyba. *Žmogus ir žodis*, 1, 70–74.
- KEINYS, S., GAIVENIS K., 1990. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.
- KP 2005 – *Leksika: skolinių vartojimas*, D. 4, D. MIKULĖNIENĖ (sud.). Vilnius: Petro ofsetas.
- KPP 1976 – *Kalbos praktikos patarimai*, A. PUPKIS (sud.). Vilnius: Moksas.
- KPP 1985 – *Kalbos praktikos patarimai*, A. PAULAUSKIENĖ (sud.). Vilnius: Moksas.
- KRUOPAS, J., 1947. Žodyninės slavybės M. Mažvydo raštų kalboje. In: V. MYKOLAITIS (vyr. red.). *Senoji lietuviškoji knyga*. Vilnius: Valstybinė enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidykla, 217–257.
- KUDIRKA, R., 2019. Lietuvių kalbos žargono priesaginių prieviksnių morfologija ir adaptacinės ypatybės: priesagos -ai hibridiniai vediniai iš priesaginių rusų kalbos kilmės būdvardžių. *Respectus Philologicus*, 36(41), 47–59.
- KUDIRKA, R., 2020. Lietuvių kalbos žargono pavieniai suprieviksnių žodžiai ir prieviksniai be formantų bei jų adaptacinės ypatybės. *Lietuvių kalba*, (14), 1–16.
- KUDIRKA, R., 2021. Lietuvių kalbos žargono priesaginiai būdvardžiai ir subūdvardėję dalyviai. *Respectus Philologicus*, 40(45), 35–47.
- LAUČIŪTĖ, J., 1977. Slaviški skoliniai lietuvių kalboje. *Baltistica*, II (priedas), 92–96.
- LEBEDYS, J., 1977. *Senoji lietuvių literatūra*. Vilnius: Moksas.
- LEHMANN, Ch., 2020. Univerbation. *Folia Linguistica Historica*, 54(41), 205–252.
- LKE 1999 – *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vytautas Ambrazas (red.). Vilnius: MELI.
- MATTIELLO, E., 2017. *Analogy in word-formation: A study of English neologisms and occasionalisms*. Berlin & Boston: De Gruyter Mouton.
- MELNIKIENĖ, D., GELAŽAUSKAS M., 2014. Ispaniškos kilmės skolinių asimiliacija anglų kalboje. *Verbum*, 50, 139–155.
- PALIONIS, J., 1967. *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.* Vilnius: Mintis.
- PALIONIS, J., 1995. *Lietuvių rašomosios kalbos istorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- RIMKUTĖ, E., 2010. Morfologinis skolinių adaptavimas lietuvių kalboje. *Lietuvių kalba*, (4), 1–12.
- RUDZINSKAS, D., 2011. Keli lietuvių senųjų raštų slavizmų morfologinės integracijos aspektai. *Baltu filologija*, 20(2), 41–51.
- SIAURUKIENĖ, H., 1987. „Knygos nobažnystės“ giesmyno skoliniai. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, (26), 145–150.
- SKARDŽIUS, P., 1998. Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. In: A. ROSINAS (sud.). *Rinktiniai raštai*, T. 4, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- SMETONIENĖ, A., 2015. *Lietuvių kalbos priesaginiai veiksmažodžiai: slavizmai ir hibridai*. Daktaro disertacija. Vilnius: LKI.
- SMETONIENĖ, A., 2016. Slavizmai veiksmažodžiai ir slaviškos šaknies hibridai. *Acta Linguistica Lithuanica*, 74, 68–88.
- URBUTIS, V., 1962. *Nepastebėti Mažvydo slavizmai*. *Kalbotyra*, 4, 387–390.
- URBUTIS, V., 1992. Senosios lietuvių kalbos slavizmai. *Baltistica*, 27(1), 4–14.

URBUTIS, V., 2009. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

VALECKIENĖ, A., 1967. Kitų kalbų kilmės žodžiai lietuvių kalbos morfologinėje sistemoje. In: V. AMBRAZAS (red.). *Lietuvių kalba tarybiniais metais*. Vilnius: Mintis, 108–128.

VOITKEVIČ, B., 2010. M. Daukšos Postilės slavizmų morfologinė integracija. *Baltistica*, 45(2), 243–255.

ZINKEVIČIUS, Z., 1988. *Lietuvių kalbos istorija*, T. 3. Vilnius: Mokslo.

ZINKEVIČIUS, Z., 1996. *Lietuvių kalbos istorija: vadovėlis*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

АДОМАВИЧЮТЕ, И., 1979. Лексические полонизмы в литовских говорах: виды заимствований и их адаптация. *Acta Baltico-Slavica*, № 12, 91–109.

АДОМАВИЧЮТЕ, И., 1982. Этапы польско-литовского лексического взаимодействия. *Acta Baltico-Slavica*, № 14, 41–48.

ГАФАРОВА, Р., 2010. Продуктивные и непродуктивные суффиксы универбов русского языка. *Ученые записки Таврического национального университета*, Т. 23 (62), № 3, 127–135.

КЛИМЕНКО, Г., 2019. *Словарь универбатов современного русского языка*. Москва: Прометей.

КОСИЦЫНА, Е., 2018. К вопросу о месте универбов и способах их описания в толково-словообразовательном словаре. *Вестник МГОУ*, № 2, 26–33.

РГ 1980 – *Русская грамматика. Фонетика. Словообразование. Морфология*, Т. 1, Н. Ю. ШВЕДОВА (ред.). Москва: Наука.

РЕДЬКИНА, Т., 2006. Функционирование суффиксальных универбатов-неологизмов в русской речи и в текстах СМИ. In: М. ВАНХАЛА-АНИШЕВСКИ (red.). *Медиатекст в социокультурном пространстве*. Йоенсуу: Йоенсууский университет, 30–53.

СОП 2018 – *Справочник по орфографии и пунктуации*, М. ЕЛИСЕЕВА. Москва: Юрайт.

ТИХОНОВА, Е., 2014. *Современный русский язык. Словообразование*. Москва: МГУП.

ФИЛИПPOBA, Л., 2009. *Современный русский язык*. Москва: Наука.

Leksikografiniai šaltiniai

CZESZEWSKI, M., 2006. *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

KUDIRKA, R., 2012. *Lietuvių kalbos žargono ir nenorminės leksikos žodynas*. Kaunas: Technologija.

KUDIRKA, R., 2014. *Kalėjimo, kriminalinio ir narkomanų žargono žodynas*. Kaunas: Kitos knygos.

LKŽe – *Lietuvių kalbos el. žodynas*, G. NAKTINIENĖ (vyr. red.). Vilnius: LKI.

КВЕСЕЛЕВИЧ, Д., 2005. *Толковый словарь ненормативной лексики русского языка*. Москва: Астрель.

МОКИЕНКО, В., 2000. *Большой словарь русского жаргона*. СПб.: Норинт.

Robertas Kudirka: daktaras, docentas, VU Kauno fakultetas, Muitinės. g. 8, Kaunas, 863180166, robertas.kudirka@knf.vu.lt

---

[1] Terminą senoji slavybė reiktų suprasti kaip skolinį iš senosios rusų, senosios baltarusių, kanceliarinės slavų ar senosios lenkų kalbos (LKE 1999, p. 590; Gaivenis 1990, p. 188).

[2] Nemažą skolininės leksikos sluoksnį sudarė religijos ir mokslo sričių lotynizmai, graikizmai – daugelis jų patekę į rašomąją kalbą per lenkų ar vokiečių k. (Palionis 1995, p. 87).

[3] <http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/protokoliniai-nutarimai/bendrieji-naujuju-skoliniu-norminimo-principai> (žiūr. 2021-10-11).

[4] Lietuvių kalbos žargonybių kirčiuoto skiemens pagrindas (balsis, dvibalsis, dvigarsis) yra pabrauktas.

[5] Rusiški žodžiai sukirčiuoti rusų kalboje vartojamu vienu kirčio ženklu (´) (tik grafema -ė- palikta be kirčio ženklo, nes ji visada kirčiuota).

[6] Ilustraciniai pavyzdžiai neredaguoti (išsamiau žr. Kudirka 2012, p. 5).

[7] <http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/protokoliniai-nutarimai/del-rekomendaciju-del-svetimozdziu-vartojimo-teikimo-principu> (žiūr. 2021-11-05).

[8] Žodynui medžiaga nerinkta iš spausdintinių šaltinių ir pan. tekstų, kurie galėjo būti redaguoti. Tam tikrų socialinių sričių – kalėjimo, kriminalinės, narkomanų, karių ir pan. – žargonas rinktas vien tik iš sakytinės kalbos, asmeniškų pokalbių metu įrašant diktofonu – šiuo būdu

ir surinkta beveik visa leksikos dalis iš šių sričių (Kudirka 2012, p. 3–4).

[9]Bk norminiai vediniai su priesaga *-ké* labai reti, šiais priesagų vediniais iš kiekinių skaitvardžių *dešimké, septinké* ir pan. pavadinamos kortos (DLKG 1994, p. 120).

[10]Dabartiniame kalėjimo ir kriminaliniame žargone nėra užfiksuota nei vienos anglybės (išsamiau žr. Kudirka 2014, p. 10–16).

[11]Toks variatyvumas fiksuojamas ir norminamuosiuose leidiniuose, pvz.: *baiké, baika* (KP 2005, 26), *spravké, spravka; servetké, servetka* (KPP 1985, p. 271, 258), *skidké, skidka* (KPP 1976, p. 237).

[12]Univerbacija yra dvižodžio ar keliažodžio pavadinimo pakeitimas vienažodžiu – dažniausiai dariniu; tokie dariniai vadinami univerbais (Gaivenis 1990, p. 220).

[13]Pseudoskoliniai yra svetimą formą turintys žodžiai, bet nėra pasiskolinti iš kitos kalbos, o tiktai pasidaryti vartojant svetimos kalbos kalbinę medžiagą.

[14]Žargoninių pseudoskolinių taip pat yra ir būdvardžio, irrieveiksmio klasėse (Kudirka 2019, p. 54; 2020, p. 4).

[15]Kai kuriais atvejais žargonybė gali būti tiek paskolinta, pvz., *štiliakas* (rus. šnek. *штиляк*) 'štilius', tiek jau hibridiškai sudaryta lietuvių kalbos žargone *štiliakas* (: *štilius*) su daria priesaga *-iakas*.

[16]Norminamuosiuose leidiniuose priesagų variantiškumas irgi nurodomas: *gruščikas, gruzčikas; samagonščikas, samagončikas* (KPP 1985, 297).